

die zich over vele eeuwen uitstrekt, in haar schijnbaar gedesorganiseerde aanblik en ondoorzichtige bedoelingen, opnieuw belééfd kan worden. De mindere kunstbroeders vergemakkelijken in vele opzichten het beleven eener cultuur, daar juist zij populariseerend hebben gewerkt. Ook in vroeger tijden lag het gehalte van wat men zoo te zien kreeg zeker niet boven het peil van de op deze tentoonstelling aanwezige kunstwerken. Voor het bezichtigen van een fresco van Giotto moest men ook toen verre voetreizen ondernemen.

Dit is daarom nog geen verdediging ten behoeve van de middelmatigheid; integendeel, maar het wil wel zeggen dat deze expositie voor alles leerzaam was voor wien geduld bezat en lust en tijd tot meerdere bezoeken. Wie naïef op zoek ging naar dat wat alleen in Italië onder een anderen hemel en in een andere omgeving te vinden is, werd terecht teleurgesteld, wie uithoudingsvermogen en speurzin had kon getroffen worden door menig stijlvol Duccionesk en Giottesk paneel, door een subliem, in zachte curven gecomponeerd, werk van Botticelli, door een straffe voorstelling van Signorelli; de paneelen van Foppa en Gozzoli bezaten den ernst waarmede deze schilders de ruimten overwonnen. Naast de Florentijnen waren Dosso Dossi, Tintoretto, Tiziaan, maar vooral de latere Venetianen Longhi, Tiepolo en Guardi voortreffelijk vertegenwoordigd. Het ademloos scheppen, de drift en de schichten van het genie, flitsen van wat misschien bereikbaar zou zijn, men vond het in de zaal met teekeningen, die Raphaël en Michelangelo, Tiziaan en Mantegna even waardig plaats verleende als den uitzonderlijken Baroccio, den meester van Urbino, die er in slaagde om lineaire en plastische bewegingsmotieven in schilderachtige effecten om te zetten. Hoe verraste hier verder Guercino en de geniaal met licht en lucht spelende Tiepolo. En had men ooit in Holland Tintoretto reeds zóó langs diens hier aanwezige ongebreidelde, geëmotioneerde krijtlijnen kunnen benaderen? Een Daumier en een Rodin tesamen schenen zijn getourmenteerde gestalten te hebben voortgebracht.

Men mag niet ontevreden zijn. Van de groote stijlprincipes, die achtereenvolgens de Europeesche schilderkunst beheerschten, kon men een indruk krijgen. De byzanthijnsche geaardheid der Italiaansche gothiek en de beginselen der renaissancistische kunst kon men evengoed gewaar worden als die van het manierisme, van de vroeg- en laat-barok of van het rokoko. Het streven en de beweegredenen waren te peilen. Toegegeven: niet zonder moeite en vermoeyenis. Maar om deze redenen ziet men ook niet van een bergtocht af en waarom zouden deze bezwaren dan mogen gelden voor een (drie maanden lange) tentoonstelling die ditmaal eens veel te veel in plaats van het gebruikelijke te weinig bood?